СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

РІК LIX. Ч. 192. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК. СУБОТА, 18-го СЕРПНЯ 1951. — No. 192. JERSEY CITY and NEW YORK, SATURDAY, AUGUST 18, 1951. VOL. LIX.

П'ЯТЬ ЦЕНТІВ в Злуч. Дер. Америки СІМ ЦЕНТІВ Закордоном — Тел. „Свободи": BErgen 4-0807, 4-0237 — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 — FIVE CENTS in the U. S. of America SEVEN CENTS Elsewhere

300.000 НОВИХ РЕКРУТІВ ЗА РІК

Вашингтон, 16 серпня. — Уряд передбачає можливість побору 300,000 нових вояків упродовж теперішнього скарбового року, тобто до кінця червня 1952 р., що значить по 25,000 рекрутів кожного місяця. Між ними будуть покликані університетські студенти, якщо вони вже раз діставали привілей відкласти військову службу на пізніше, але за той час, не закінчили студій.. Поборова служба має покликати 35,000 рекрутів у серпні, 34,000 у вересні, а 41,000 в жовтні. Офіцери армії заявляють, що в теперішньому фіскальному році буде звільнених зі служби 630,-000 вояків, одначе є надія, що найменше 200,000 зголоситься поновно до війська.. Якщо добровольців, давніх і нових, буде більше, тоді менше кликатимуть обов'язкових рекрутів, хіба що Корейська війна пошириться. Поборові урядовці звертають увагу, що американці, які закордоном і дійшли поборового віку, будуть покликані до реєстрації. Привілей відкладання служби для студентів каледжів кінчиться наступного тижня у вівторок, а після того поборові бюра будуть признавати цей привілей тільки таким студентам, які перейшли з добрим успіхом спеціяльні іспити, призначені для тих, хто хоче дістати право відкласти службу.

ЧЕМБЕРС СВІДЧИТЬ ПРО БАРНЕСА И ФІЛДА, ЯК ПІДПІЛЬНИХ КОМУНІСТІВ

Вашингтон. — Витакер Чемберс, колишній посередник між комуністичними шпигами й американськими урядовцями, склав свідчення перед сенатською комісією, що мільйонер Фредерік Вандербилт Філд і журналіст Джозеф Барнес, були членами підпільного комуністичного осередку в Ню Йорку під час другої світової війни. Про це сказав Чемберсові Дж. Петерс, угорський комуністичний лідер, який був колись одним з провідників комуністичного руху в Америці, а тепер виїхав до Европи.

ЗДА ОБМЕЖУЮТЬ СОВЄТСЬКУ РОЛЮ НА КОНФЕРЕНЦІЇ В СПРАВІ ЯПОНІЇ

ПРЕЗИДЕНТ ТРУМАН НЕ МАЄ НІЧОГО ПРОТИ УЧАСТИ І ВИСТУПУ ГЕН. МекАРТУРА

Вашингтон. — Державний департамент переслав урядові Совєтського Союзу окрему дипломатичну ноту, повідомляючи його, що устійнений вже вступними переговорами з великою кількістю країн текст мирового договору з Японією не буде відкритий знову для дискусії на конференції в Сан Франсиско та що совєтська делеґація на тій конференції повинна обмежити свою ролю або до підпису договору, або до вияснення, чому вона не хоче підписати його. В ноті, переданій вчора совєтському міністерству закордонних справ американським амбасадором в Москві, коротко ствердиться, що на конференції в Сан Франсиско не будуть відновлені дебати над постановами договору. В урядових колах у Вашинґтоні переконані, що Совєтський Союз зголосив свою участь в конференції тільки на те, щоб саботувати договір. Нота державного департаменту, яка „з вдячністю" приймає совєтське зголошення до участи в конференції, рівночасно тиключає можливості такого саботажу. Конференція, яку відкриє президент Труман, почнеться в Сан Франсиско в дні 4-го вересня і повинна закінчитися 8-го вересня формальним підписанням договору. У зв'язку з повідомленням, що ген. Доґлес МекАртур візьме участь в конференції та виголосить „неполітичну" промову, президент Труман заявив на вчорашній пресовій конференції, що йому, правда, нічого не відомо про запрошення ген. Мек Артура на конференцію, але що він „нічого не має" проти такого запрошення та проти участи і виступу генерала на конференції.

НАДІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕРЕГОВОРІВ В КАЕСОНҐ

Червоні обіцяють „достосуватися" до „поміркованих" вимог аліянтів щодо демаркаційної лінії; комітет чотирьох почав неформальні переговори

Токіо, — 17 серпня. — Переговори в справі перемир'я в Кореї, які від двох тижнів застрягли на „мертвій точці" суперечностей щодо демаркаційної лінії, взяли вчора надійніший оборот, як комуністи погодилися на аліянтську пропозицію, щоб ця справа була обговорена неформально окремим підкомітетом, зложеним з двох членів аліянтської і двох комуністичної делеґації. Підкомітет вже почав свою працю і до її висліду відложено наради повних делеґацій. Проте, раніше стверджено, що вислід тих неформальних розмов в справі демаркаційної лінії, якої комуністи домагаються на 38-мій паралелі а аліянти обстоюють, щоб вона була встановлена на теперішній лінії фронту, не обов'язуватиме головні делеґації, хоча стане базою їх дальших переговорів. Майже рівночасно виявлено деякі інші познаки того, що так аліянти, як і комуністи готові піти на взаємні компромісі для остаточного осягнення порозуміння. Сьогодні вранці комуністична радіовисильня в Пейпінґ передала таку заяву голови комуністичної делеґації в Каесонґ: „Ми бажаємо перетворити 38-му паралелю у військову оборонну лінію, але вважаємо за можливе достосувати ту лінію на базі терену і взаємних оборонних позицій демілітаризованої зони, якщо вони будуть необхідні і помірковані". Цю заяву інтерпретується як першу виразну познаку, що комуністи готові піти на відповідне „достосування", своїх демаркаційних вимог, як це вже раніше виявили в деякій мірі теж аліянтські представники. Аліянти початково пропонували, щоби справу демаркаційної лінії обговорив приватно підкомітет тільки з двох представників, одного аліянтського і одного комуністичного, але пропозицію опісля змінено, як комуністи хотіли мати в тому підкомітеті північно-корейського і комуно - китайського представників. Одним з членів аліянтської „піддeлеґації" є ген. Генрі Годес, заступник шефа штабу американської Восьмої Армії в Кореї. Розмови цього підкомітету відбуватимуться в строгій таємниці.

„ВОГОНЬ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ" В КАЕСОНҐ. — „Персонал" аліянтської делеґації на мирових переговорах в Каесонґ, лейтенант Р. М. Гуд із Слейтон, Тексас, „пускає з димом" записки аліянтських представників з переговорів з комуністами. Після даремних зусиль вийти з „мертвої точки" суперечностей відносно демаркаційної лінії, обі делеґації створили окремий підкомітет, який намагатиметься розв'язати цю проблему без конференційних формальностей.

ІТАЛІЙСЬКИЙ СУД ХОЧЕ СУДИТИ АМЕРИКАНЦІВ ЗА ВБИВСТВО СВОГО СТАРШИНИ

„Інтернешенел Нюс Сервис" приносить вістку, що суд у Новарра, в північній частині Італії, зажадав від департаменту стейту видачі колишніх американських вояків, тепер ветеранів другої світової війни, щоб судити їх разом з двома італійськими громадянами за вбивство майора Вилієма В. Гологана — американського командувача таємних військових відділів поза німецькою лінією. Видані мають бути: колишній лейтенант армії, Алдо Ікарді і кол. сержант Карл Дж. Ло Долче. Їх обвинувачує в згаданім убивстві департамент оборони, одначе не може поставити їх під американський суд, бо вони вчинили злочин на італійській території і підлягають юрисдикції італійського місцевого суду. Департамент стейту наказав обмежити свободу подорожування обом обвинуваченим, а головно візи до чужих країн, з якими Італія не має договору про видачу злочинців.

Справа підступного вбивства американського командувача таємних сил Офісу Стратегічної Служби, — сил, що їх американська команда під керівництвом ген. майора Вилієма Дж. Донована скидала з парашутами в запілля німецької армії, даючи їм амуніцію й фонди, набрала міжнародного значення. В запіллі німецької армії були зорганізовані тоді партизанські відділи, між якими оперували й комуністи. Коли майор Гологан дістав амуніцію й фонди з літаків, комуністи хотіли привласнити собі всі ті матеріяли, а Гологан хотів поділити їх відповідно до групових сил. Комуністи на це не згодилися і рішили його замордувати. Жереб упав на американця Ікарді і той застрілив свого команданта. Опісля — в квітні 1944 р: — його тіло вкинули до озера Орта. Недавно те тіло знайшли. Ціле поступовання в цій справі ще більше таємниче, ніж саме вбивство і воно стало темою різнородних журналах і в газетах. Найбільше причинився до виявлення злочину брат небіжчика, Джозеф Гологан, брокер з Ню Йорку. З уваги на те, що загально пишуть про $100,000, які ніби мав розділити замордований між повстанськими групами, кол. командант Офісу Стратегічних Сил, Вилієм Донаван, заявляє, що Гологан мав тоді тільки $14,000. Військова влада мовчала про цю справу, навіть тоді, як уже італійські газети почали про неї писати, бо негайно після смерти Гологана з'явилось урядове повідомлення, що він „згинув на полі бою", або „пропав". Таке саме повідомлення одержав брат Джозеф, який одначе в це не повірив і почав своє слідство, що тревало шість років.

ЯПОНІЯ ПРОХАТИМЕ ЗАЛИШЕННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ВІЙСЬК

Токіо. — Японський премієр Шіґеру Йошіда повідомив в парляменті, що японський уряд прохатиме, щоб американські війська залишились в Японії та „сумежних районах" теж після підписання мирового договору, яким цій країні знову буде привернена повна суверенність. Америка вже мала погодитись на це. Премієр, що є рівночасно міністром закордонних справ та який очолюватиме японську делеґацію на конференції в Сан Франсиско, промовляв на спеціяльній сесії парляменту, скликаній для обговорення проголошеного проєкту постанов мирового договору.

ЗДА Й ФИЛИПІНИ ДОГОВОРИЛИСЯ ПРО ВЗАЄМНУ ДОПОМОГУ

Вашингтон, 16 серпня. — Департамент стейту подає до відома, що Злучені Держави й Филипіни згодилися укласти договір про взаємну оборону. Договір буде мабуть підписаний в Сан Франціско 1 вересня, бо тоді буде підписаний подібний договір, званий Договором Забезпеки Пацифіку, між ЗДА, Австралією і Новою Зеляндією. Текст умови оголошено одночасно в Вашинґтоні й Манілі. Департамент стейту підкреслює, що новий договір опертий на умові про військову допомогу з р. 1947. В договорі є постанова, що Злучені Держави матимуть морські й повітряні бази в затоці Субік і на майдані Кларк. Військова точка вимагає, щоб ЗДА вислали військову місію для вишколу филипінської армії на такий лад, як це було давніше в Південній Кореї. Зрештою умова спеціяльно підкреслює, що напад ворога на будь-котру країну зобов'язує до спільної оборони територіяльної й політичної незалежности обох країн для спільних цілей.

СОВЄТИ И ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ ОДНАКОВІ „ВОРОГИ" ДЛЯ АРГЕНТИНИ

Буенос Айрес, 16 серпня. — Комуніст Дескартес у щоденнику „Демократія" зараховує Злучені Держави й Совєтську Росію до таких країн, в яких перебувають осередки ворожої опозиції до президента Хуана Перона. „Гавляйтери з Кремля діють через так звані „народні фронти", а департамент стейту винайшов „демократичні „союзи"", сказано в статті. Автор не закидає просто, що Америка допомагає опозиції, осередок якої творить собою Радикальна партія, одначе висновок ясний.

КОРЕЙСЬКИЙ ФРОНТ ПІД ЗНАКОМ АКЦІЇ АЛІЯНТСЬКОЇ ФЛЬОТИ

Токіо. — Вчорашній день на сухопутньому корейському фронті належав до найспокійніших за ввесь час війни, бо приходило тільки до місцевих і дуже обмежених перестрілок між патрульними відділами. Натомість сильну акцію розгортала аліянтська фльота, бомбардуючи безупину ворожі порти і їх споруди та скупчення ворожих військ і шляхи їхнього постачання на східному і західному побережжях. Вздовж східного побережжя між Кансонг і Косонг, на якому впродовж останніх тижнів завжди приходило до оживленої патрульної акції, аліянтські воєнні кораблі та літаки з авіоматок засипали градом бомб і гранат ворожі позиції, комунікаційні шляхи та скупчення ворожих військ і портові споруди, завдаючи їм великих втрат і пошкоджень. Інші з'єднання аліянтських воєнних кораблів продовжували облогу порту Вонсан. Після цілоденного бомбардування, ціле побережжя було вкрите димом і вогнями, а ворожі гармати мовчали. Подібну акцію вели британські воєнні кораблі здовж ворожого західного побережжя, зокрема в гирлі ріки Ган. Рівночасно аліянтська авіяція зі сухопутних баз продовжувала своє стратегічне бомбардування ворожого запілля, з виразною метою не допустити до розбудови ворожих сил під час спричиненого переговорами в Каесонґ застою на фронті.

● **Втікач зпід Совєтів, майор червоної армії, каже, що** „совєтські народи так невдоволені з режиму, що ненавидять совєтську систему". Це подав до відома департамент стейту на підставі протоколу розмови з утікачем.

ВЕЛИКА ОБЛАВА НА КОМУНІСТІВ В ІНДОНЕЗІЇ

Якарта, Індонезія. — В цій країні почалася вчора велика облава на комуністів, в висліді якої військова поліція тільки в самій столиці заарештувала понад 100 осіб, в тому 16 членів парляменту. Арештування переведено під закидом, що місцеві червоні, в порозумінні з урядом комуністичного Китаю, приготовляли державний переворот і плянували силою і при чужій допомозі захопити владу в країні. Всі заарештовані члени парляменту належали до крайньо-лівого крила. Між іншими заарештованими є китайські журналісти, купці й учителі та деякі індонезькі лідери робітничих профспілок. Арештування почалися після того, як група з понад 150 осіб, усі з комуністичними відзнаками, відкрила кулеметний вогонь на поліційне з'єднання і та як почалася сильна комуністична пропаґандивна кампанія. Комуністична партія в Індонезії є леґальна і вона, подібно як її колони в інших країнах, намагалася використати закони країни для своєї підривної роботи.

КОНҐРЕС ДІСТАВ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРО МІЛЬЙОН АТОМОВИХ ЖЕРТВ

Вашингтон. — Миллард Калдвелл, федеральний адміністратор цивільної служби, попередив палатну комісію асиґнування фондів, що атомові напади на Злучені Держави можуть спричинити мільйон жертв у цілім тузині міст. Якщо б це сталося, то очевидно, прийде до зменшення оборонної продукції, а може теж прийти до зменшення волі до боротьби. На підставі інформацій, які Калдвелл дістав з центральної розвідчої аґенції, він заключає, що Росія має більші атомові бомби ніж досі було відоме і тому треба буде змінити наш плян цивільної оборони. Нові російські бомби мають бути сильніші за ті, що впали на Гірошіму й Наґасакі в Японії в 1945 р. Тому Калдвелл домагається признання $535,000,000 на цивільну оборону. Він сказав також, що незабаром зголосить ще додаткові домагання. Він невдоволений з дотеперішнього висліду приготувань американських міст до забезпеки перед утратами наслідком можливого атомового нападу і закинув Конґресові недбальство у справі попередження публіки про нещастя, які може принести напад атомовими бомбами.

В АМЕРИЦІ

● **Негр — Вілям Леон Ров призначений помічником директора поліції Монагана в Ню Йорку.** Його платня становить $8,500 на рік. Він родом з Филаделфії, а його попереднє заняття — журналістика.

● **Вправи резервістів Національної Ґвардії з околиці й міста Ню Йорку** відбуваються як і колись давніше, в Пайн Кемп, у північній частині стейту. Це здебільша екзекутивні урядовці підприємств. Цього року є їх 2,000 .

● **Пропонує панамериканську армію** президент Нікараґуї Анастазіо Сомоза. На його думку ЗДА повинні взятися за однотипну організацію армій в поодиноких американських республіках.

● **Остерігають перед чужими паліями** власників фабрик у Ґренд Репидс, стейті Мишиґен. ЕфБіАй каже, що ворожі аґенти можуть викликати переполох серед населення, коли почнуть палити фабрики й нищити воєнні матеріяли.

● **Поерли підчас єдиних дослідів двоє людей** в університеті Савт Дакота, після того як добровільно згодилися зажити нового ліку. Університет не виявив досі ніієн небіжчиків ні застосованого ліку.

Н. Й. ТАЙМС ПЕРЕДАЄ ВИЯСНЕННЯ У. Н. РАДИ В СПРАВІ РОСІЙСЬКОГО ІМПЕРІЯЛІЗМУ

ЛИСТ ПАНАСА ФЕДЕНКА ДОКАЗУЄ ПРАВИЛЬНІСТЬ ТВЕРДЖЕННЯ АЧЕСОНА ТА ІМПЕРІЯЛІСТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОСІЙСЬКИХ ЕМІҐРАНТІВ

Ню Йорк, 17. серпня. — Ню Йорк Таймс надрукував в сьогоднішньому виданні на редакційній сторінці довгий лист відомого українського публіциста і діяча Панаса Феденка з Інформаційної Служби Виконного Органу Української Національної Ради, в якому, на прикладах України та інших поневолених Москвою народів, доказується правильність тверджень державного секретаря Діна Ачесона щодо історичної тяглости білого і червоного російського імперіялізмів, збиваючи рівночасно протитвердження білих російських імперіялістів на еміґрації. В листі П. Феденка до Н. Й. Таймсу пишеться:

„Дня 27-го червня ви надрукували заяву Діна Ачесона в справі Росії та свою редакційну статтю на тему тої ж справи. Заяву п. Ачесона прийняли з великими симпатіями представники поневолених Совєтською Росією народів, тоді — коли російські еміґранти переслали Вашій газеті протест, підписаний їхніми визначними провідниками.

Заторкнена в заяві п. Ачесона справа, яка викликала таке хвилювання, це запевнення, що російські комуністи продовжують імперіялістичну політику царів та що той „процес загарбування і консолідації, при допомозі якого Росія виросла впродовж останніх 500 років з малого Московського князівства у величезну імперію, мусить бути припинений.

Тоді, коли представники поневолених народів, які знають російський імперіялізм в царській і комуністичній формі з власного гір-

(Докінчення на ст. 4-ій)

АМЕРИКАНЦІ ВИШКОЛЮЮТЬ ПІВДЕННО-КОРЕЙСЬКУ АРМІЮ

Корея. — Користаючи з хвилевого застою на фронті, що у висліді переговорів в Каесонґ може перемінитися в договірне перемир'я, аліянтське командування почало основну реорганізацію та перевишкіл південно - корейської армії, приготовляючи її до самовистачальности та до перебрання охорони своєї країни на випадок, якщоб у висліді перемир'я аліянтські війська були відкликані. Перевишкіл переводять американські та інші аліянтські інструктори. В рямках того перевишколу мають початися в найближчих і в безпосередньому віддаленні від фронту великі воєнні вправи, що триватимуть вісім тижнів.

● **Жнива в Канаді мають бути добрі.** Продукція пшениці досягне 582,000,000 бушлів. Попередні жнива дали 462,000,000 бушлів.

● **З тюрми в Шікаґо втік злочинець, засуджений на смерть.** Він убив сторожа тюрми і забрав від нього кріс. Його ім'я Гері Вилйемс, а фарба шкіри в нього чорна. Поліція остерігає перед ним цілу околицю.

● **353 учительських сил виїжджає на посади в Европі.** Вони будуть учити дітей американських вояків і урядовців в різних околицях.

НОВІ ТРУДНОЩІ В АНГЛО-ІРАНСЬКИХ ПЕРЕГОВОРАХ

Тегеран, Іран. — Надії на полагодження англо-іранського нафтового конфлікту почали знову зникати, як іранський уряд рішучо відкинув нові британські пропозиції та домагається їх зміни, погрожуючи знову зірванням розмов. Чергова конференція між іранськими і британськими делеґаціями має відбутися в суботу і на ній іранці дадуть свою відповідь на британські пропозиції, домагаючись їхньої „модифікації" і узалежнюючи від того дальші наради. З британського боку вже наперед відкидається можливість будь-яких дальших концесій, вважаючи теперішні пропозиції кінцевий і остаточний компроміс, бо дальше поступатись вже нема куди. Британський представник заявив, що Британія бажає нафтового порозуміння з Іраном на звичайній торговельній базі, намагаючись погодити іранський націоналізаційний закон з „торговельно-промисловою дійсністю" і якщо Іран ці пропозиції відкине, то це буде рівнозначне з його власною „могилою".

В СВІТІ

● **1.630 футів углиб печері** Пєр Ст. Мартін (Пиринейські гори) пройшли французькі дослідники підземних порожнин.

● **Італійський уряд заявив офіційний протест** проти брехливих радіопередач про Італію з радіостанцій Чехословаччини.

● **Озброєна банда з червоними прапорами** зробила невдалу спробу захопити Танджонґ Пріок (порт Якарти в Індонезії). В Медані (Північна Суматра) заарештовані 500 заколотників, в тому 5 комуністичних ватажків.

● **Премієр Ізраїля Бен Гуріон** закликає до льояльної співпраці між державою Ізраїля і жидами в світі, підкресливши, що призначення руху сіоністів підтримати і здійснити таку товариську співпрацю та дати Ізраїлю людей, ідеї і підтримку.

● **Французька тітоїстська партія** — „Незалежна комуністична партія" — розкололась через незгоди в координаційному комітеті партії, що складався з трьох чоловіка.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily exxcept Sundays, and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За кожну зміну дареси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ГРА З ВОГНЕМ

Доля України на випадок війни і розвалу большевизму на просторі теперішнього Совєтського Союзу стала тепер актуальною і важливою міжнародною проблемою. Це не конче тому, що завтра вже мала б бути війна або що західний світ спромігся нарешті на ясну політичну програму відносно Східної Европи. Навпаки, на Заході переважає думка, що загроза війни ще не безпосередня, як теж немає досить переконливих арґументів не тільки щодо програми відносно Сходу Европи, але й щодо ясно з'ясованого погляду на східно-европейські проблеми. Тому теж актуалізацію української справи на міжнародному терені треба зарахувати до загального міжнародного напруження та зокрема до т. зв. психологічної війни, в якій шукається щораз нових „калібрів" та серед яких аж ніяк не можна б не звернути уваги на Україну. Це ж бо власне Україну американська преса називає „колючкою в колективному тілі Кремля", „найзамітнішою Ахілевою п'ятою Москви" та „найбільш відосередньою силою" в Совєтському Союзі.

Боротьба, яку продовжує українських народ коштом найбільших жертв, починає видавати свої плоди і над нею не можна перейти до порядку денного, тим менше в теперішніх міжнародних обставинах. Правда, на цю тему ми ще досі не дочекалися виразного становища і думки офіційних кіл. Але заява державного секретаря Ачесона про російський історичний імперіялізм і опісля коментарі та дебати в пресі вказують недвозначно, що заповіджений Ачесоном „новий реалізм" у політиці щодо Східної Европи починає виразно кристалізуватися в єдино правильному напрямку: беззастережного права на самовизначення для всіх народів.

Цей „новий реалізм" облив гарячою водою білий табір російських імперіялістів, що, хоч і виступають проти комунізму, але творять з ним один суцільний фронт в обороні російського єдинонеділимства та проти природних і самозрозумілих національно-державних аспірацій поневолених колись білим а тепер червоним російським фашизмом не-російських народів. В цьому питанні, в питанні російського імперіялізму та збереження, а то й поширення його історичних підбоїв, всі росіяни — білі, червоні і бліді — творять один суцільний фронт російського імперіялізму, знищення якого стало першою і доказаною передумовою тривкого і справедливого миру в світі.

Інтересно, що рівночасно з актуалізацією на міжнародному терені справи визволення України та інших поневолених Москвою народів, заворушився одночасно червоний і білий російський імперіялістичний фронт. На терені Совєтського Союзу почалася нова „єжовщина" проти „буржуазних націоналізмів", а зокрема українського, а на еміґрації почалася біла кампанія в користь єдинонеділимства на випадок, коли б його теперішні червоні представники скрутили собі голову. Листи Керенського і тов. в Ню Йорк Таймсі, статті в білоґвардійській пресі, з'їзди, конференції і доповіді — все скероване в одному єдинонеділимському напрямі. Немає ані одної російської групи, яка мала б відвагу прийняти основний західний принцип волі і рівности для всіх народів. Тільки деякі з тих груп намагаються замилювати західному світові очі та плетуть небелиці про „плебісцити" і т. п. „голосування" поневолених і гноблених, чи бува вони все ж таки не воліли б залишитись у неволі.

Власне це російське становище ми вважаємо за найбільш небезпечну гру з вогнем. Сьогодні вже навіть донедавна ще незорієнтованому західному світові ясно, що всі народи, які колись заповнювали царську, а сьогодні заповнюють совєтську тюрму народів, прагнуть волі без будь-яких застережень і „але". За цю волю вони проливають кров. І якщо сьогодні немає ані одної тверезої російської групи, яка визнала б цю справедливу вимогу історичною конечністю, то цим готується нещастя насамперед самому російському народові. Не важко собі уявити, що може статися на терені теперішнього Совєтського Союзу на випадок війни. Якщо росіяни не змінять свого становища, тоді в кожному з них добачуватиметься кандидата на нового імперіяліста і гнобителя, що в розбурханих війною пристрастях легко може призвести до заворушень та нових жертв. А це напевно не було б в інтересі Заходу та його боротьби проти большевизму, а тим менше було б в інтересі самих росіян, проти яких звернувся б гнів віками поневолюваних ними народів.

Про вихідні „психологічні позиції" наступної війни

Колишній підсекретар стейту А. Берлі недавно сказав, що третя світова війна може вибухнути вже цієї осени, а директор Бюра Оборонної Мобілізації Чарлс Вилсон заявив 14-го серпня, що „тепер небезпека війни більша ніж коли-небудь". До таких заяв більшість ставиться скептично, хоч ніхто не може сьогодні дати ґарантії від такого „воєнного випадку". Які б не були пророкування, але найяскравіший факт нашої сучасности той, що світ справді стоїть в осередді найширших і найенергійніших в його історії приготувань до світової війни. Парадоксально точну прикмету цього загального приготування до війни становлять гасла дружби і миролюбія, що вперто і щоденно проголошуються урядами різних країн, а найбільше урядом СССР. Це йде психологічна війна — увертюра до війни збройної. Охочих проливати свою кров за забріхані гасла тепер дуже мало, а тим часом саме настрої найширших мас грають першорядну ролю в сучасних війнах. Це добре знає московське Політбюро і тому саме ця потуга клясичної забріханости доводить до віртуозности свою техніку обману мас закордоном, доповняючи її всередині СССР дедалі більшим фізичним і моральним терором.

Отже ми свідки запеклої боротьби за політичні випадні позиції третьої світової війни. Ці позиції кожної із сторін простягаються через увесь сучасний світ, починаючи у власній країні і кінчаючи у країні ворога. Як же виглядають сьогодні ці позиції „психологічного" вступу до третьої світової війни? Не безпідставним було б твердження, що „психологічні позиції" виглядають для обох таборів погано.

Найслабше місце „психологічних" передвоєнних позицій СССР — це широкі народні маси його власного населення, льояльність яких до совєтської держави базується на терорі, для якого внутрішня большевицька пропаґанда — це тільки гребінка, під мірку якої „летять чуби" совєтських громадян. Страшна забріханість цієї внутрішньої пропаґанди ясна кожній совєтській людині, особливо ж в національних республіках, де терор і злидні подвійні. В критичні періоди совєтсько-німецької війни багато людей були свідками того, що й самі партійні вельможі не мали віри у власні ідеї та перемогу.

Всі ці слабості совєтського запілля, помножені на кепську совєтську організацію економічного та інших галузів життя, становлять собою явний козир для західного світу. Чи ж використовує він їх, і чи бодай включає в свою калькуляцію у їх реальній величині? Складається враження, що ні — не використовує і навіть належно не враховує, та належно не доводить до відома свого західного населення. І в цьому промаху західних аліянтів знаходять московські диктатори свій справжній подарований їм дурнісінько козир.

Чому совєти так дорожать кожним добрим відгуком про них представників західного світу? Чому так дбають про прихильних до них гостей із заходу? Чому вернулися вони до Ради Безпеки, до обговорення японського мирового договору, які були помилково зіґноровані? Чому пропонують вони академічні дискусії Ню Йорк Таймсові? Чому погодилися на дискусію з Моррисоном і посланням Трумана? Чому домагаються все нових і нових балачок і конференцій „великих чотирьох" і „п'ятьох" міністрів? Тому, що нема в них більш убивчої зброї проти незницимої внутрішньої опозиції власних народів, як те, що Західний світ хоче розмовляти і співжити та співпрацювати тільки з Кремлем та його режимом, і що західний світ і знати не хоче про під'яремні народи та маси. Приклад Гітлера, що так жахливо потрактував ці народи і маси, які чекали на нього, приклад примусової репатріяції аліянтами підсовєтських громадян та видачі „воєнних совєтських зрадників" на суд Кремля, саме врятування Америкою СССР від розгрому шість років тому, нарешті безконечні наради з Кремлем на всяких міжнародних форумах — це все гострі ножі в серце пересічної підсовєтської людини, це розстріл її найзатаєніших надій на визволення. В цьому головний секрет цьогорічної з о в н і шньо-політичної активности Москви, яка під враженням перемоги в Европі і в Китаї, втратила була на якийсь час тверезість.

З другого боку, це саме явище „східно-західної співпраці" використовує Москва для пропаґанди і обману західних мас. Адже на полі забріханости ніхто і ніколи не пережене і не переможе найідеальнішу в світі органічно забріхану систему Москви. Зате Захід міг би багато виграти більш послідовною і чесною поставою супроти московських народовбивців. Цим ім'ям Захід уже назвав большевицьку Москву. Чому ж тоді він сідає з нею за стіл? І для чого? — питає пересічна людина і на Сході і на Заході. І перестає вірити. Захід не використав післявоєнного „московського запоморочення від успіхів" та явно аґресивних кроків Москви в Китаю, Кореї, на Балканах, у Персії, в Берліні і т. д. і т. п., як також не використав Захід отого внутрішньо-політичного напасництва з „укрупненням колгоспів", з нищенням національних культур в СССР і т. д. І в цьому найбільша слабість його в боротьбі за вихідні „психологічні позиції" невмолимо грядущого світового збройного зудару.

Іван Кедрин.

Культура, бизнес і меценати

Із звідомлень про дебати в американському Конґресі над бюджетом ЗДА ми дізналися про одну дуже цікаву подробицю: Нюйорська Метрополітен Опера зголосила до Конґресу просьбу, щоби з прелімінованих у бюджеті грошей з податків від видовищ вилучити названу Оперу та дві симфонічні оркестри, Нюйорську і Филаделфійську, що їх вона піддержує фінансово. Метрополітен Опера арґументувала свою просьбу тим, що вона — мовляв — вирішно причиняється до зросту музичної культури серед американців та до популяризації м у з и к и. Ця справа викликала палку дискусію ще тому, що майже водночас вплинула до Конґресу друга просьба: не слухати Метрополітен Опери і не звільняти її від податку! Проти просьби Метрополітен Опери запротестував Союз фільмових продуцентів. Вони — мовляв — мають в ширенні музичної культури та в популяризації музики в Америці не менше заслуг, як діячі опери, а коли б оперу й симфонічні оркестри звільнили від податку, то ввесь тягар податків із видовищ спаде на кіна, на що фільмовий американський світ не може погодитися.

Покищо справи в Конґресі не вирішили, але таке чи інше рішення — це вже річ другорядна. Найважніше, що взагалі в законодатних установах Злучених Держав і серед широкого американського громадянства починається говорити про таку річ, як потреба фінансового п і д д е р ж у вання державою тих ділянок культури, які до цього часу стояли поза межами активного державного зацікавлення. Ця ластівка заповідає, що американський нарід і його держава, які в різних ділянках життя переставляються на европейські рейки, переставляються на них також у ділянці культури, чи — кажучи вірніше — підходу до проблем культури.

Коли европейці, а на американському терені новоприбулі іміґранти з Европи, ставляться звисока до американської культури та признають лише, що американці стоять вище Европи своєю цивілізацією, себто осягами в ділянці техніки, запряженої на послуги людини для її щоденних вигід, культурою матеріяльною, а в духовій ділянці не можуть дорівнювати Европі, то в цьому є деяка частина правди, зрозумілої і вибачальної на тлі загальної американської історії. Впродовж своїх 175 років державної незалежности американці клали головний натиск на 1) зберігання своєї державної єдности, яка ступнево перейшла у витворення духової єдности і глибокого національно-державного патріотизму, і 2) на розбудову свого промислу й торгівлі та збільшення матеріяльних ресурсів, інвестованих у щораз нові ґіґантські підприємства, між ними й загально - ужиткового характеру (шляхи, залізнична надземна і підземна сіть, телефони, телеґраф, літунство, водопроводи, ґаз і т. д., розмірами і якістю в Европі назагал, за вийнятком Швайцарії і деяких частин Німеччини, невиданих). Але европейці напр. не знають, які чудові і масові середнєшкільні будинки має Америка, з прегарними концертовими салями, та що в кожному навіть малому містечку є прегарна прилюдна бібліотека, доступна для кожної людини з вулиці, яка має теж право ремонструвати, що в бібліотеці нема таких-то книжок у такій-то чужій мові. Зате дійсно іміґрантів з Европи вражає брак масових театрів з поділом на різні типи й види, залежно від репертуару, що йому присвячена дана театральна сцена, — театрів, від котрих в Европі аж кишить та які є місцем культурної розваги для всіх.

Ця ділянка відстала, бо американці мали просто замало ще часу, щоб за такий страшенне короткий період свого існування в піонерських часах і в часах державництва — вони могли все створити і то все на найвищому рівні. Театри в Америці є все ще предметом філянтропії і меценатства одиниць, при чому держава остільки піддержує цей філянтропійний і меценатський гін багатирів, що звільняє власника від податку з квоти, дарованої на культурну чи добродійну ціль. Але ж сама держава безпосередньо таких станиць духової культури досі не піддержує, залишаючи їх, як усі інші підприємства, на приватну ініціятиву зацікавлених осіб і кругів. Очевидно, що театр — ані драматичний ані оперний — не міг розвинутись в атмосфері бизнесу чи меценацтва, бо такий театр є в цьому принципі — дефіцитовий. З історії всіх великих оперних театрів світу відомо, що вони проіснували лише дякуючи державній піддержці, бо вони не були б усилі вдержатися навіть тоді, коли б — теоретично — всі вистави відбувалися при вщерть випроданій салі. Видатки на оркестру, хори, декорації, одяги, солістів і адміністрацію будинку такі срашенне високі, що їх неможливо зрівноважити квитками вступу, які не можуть переступати певної межі, поза яку не сягає грошева спроможність пересічного громадянина, спрагненого культурної розваги. Тому теж арґументація Метрополітен Опери була зовсім фальшива, такса-

(Закінчення на стор. 3)

Комуністи і комуністи

В цілому світі йде „холодна війна" демократій проти комуністичного російського імперіялізму. Ця війна уживає — як зброї — пропаганди. Иде боротьба за душі населення в різних країнах. Ця боротьба не всюди успішна для демократій. Бачимо, як Сталін умів поставити на свою службу народні маси в таких країнах, як Китай, Корея, Індо-Китай, Маляя, почасти Персія і навіть у европейських країнах, як Франція або Італія.

Якщо вибухне справжня, „гаряча" війна, то не сама техніка буде грати ролю, але також зброя психологічна, сама душа людини. Бо коли вояки не схотять битися проти комунізму, то ніяка зброя нічого не поможе. Тому треба шукати слабих місць у противника, щоб розхитати його систему рабства з середини і створити в совєтській тюрмі народів все більшу масу ворогів комуністичного режиму.

При цьому натикаємось на проблему комуністів, яких тепер є в СССР коло 6 мільйонів осіб. Ці комуністи творять основу державного апарату, це мозок і руки совєтської імперії.

Чи члени компартії всі вірні режимові Сталіна і чи не шукають вони виходу із ситуації, в яку завів совєтську державу „батько народів"? Мусимо ствердити, що серед комуністів в СССР та в країнах-сателітах є велике невдоволення Сталіновою диктатурою. Звичайно, комуністам ліпше живеться ніж широким народнім масам, що ще й досі живуть напів-голодні. Але комуністи, навіть в найвищих ранґах, ніколи не певні свого добробуту і свого життя. Несподівано можуть кожному комуністові причепити „ухил від партійної лінії", а такі справи не завжди кінчаються самим формальним каяттям і „самокритикою". Багато визначних комуністів у країнах під владою Москви помандрувало на Сибір, де вони зникли без сліду.

Невдоволення к о м у н і стів большевицьким режимом привело деяких до втечі закордон. Але втікачі — це тільки капля в морі: комуністів, готових покинути Сталінову службу, є в СССР і в країнах-сателітах, значно більше.

Як маємо ставитися до тих комуністів, що „вибрали свободу"? Знаємо, що відомий американський професор Бернгем — бувший комуніст, теж Буденц, що стільки відкрив правди про підривну роботу компартії в Америці, був комуністом, голова міста Берліну Ройтер був теж у комуністах, Анджеліка Балабанова, Рут Фішер, — грали визначну ролю в Комуністичному Інтернаціоналі як його секретарки, а тепер ведуть непримиренну боротьбу проти комуністичної ідеології та проти Сталіна.

Було б великою короткозорістю міряти всіх комуністів однією мірою і казати, що вони „всі однакові". Треба пам'ятати, що комуністична пропаґанда зробила собі багато прихильників серед чесних, ідеалістичних людей в демократичних країнах, бо ці люди повірили, що через комунізм прийде поступ для цілого світу.

Тому урядова американська політика відрізняє „розчарованих" ідейних комуністів, які покинули віру в спасенність диктатури і вернулися до ідеалів демократії, від вірних слуг Сталінового „апарату", які за шмат гнилої ковбаси і за принади диктаторського панування продають свою совість і честь тиранові в Москві. Після упадку комуністичної диктатури стане проблема комуністів у кожній країні, що тепер перебувають під большевицькою владою.

Є на еміґрації погляд, що „всіх комуністів треба вирізати до ноги" і т. д. Однак це „радикальне рішення" нічого не рішає. Хто проповідує таку „вівісекцію" мусить знати, що ця пропаґанда тільки зміцнює режим Сталіна, бо загроза фізичного винищення мусить об'єднувати всіх комуністів навколо їх теперішнього проводу, а не роз'єднувати, як би ми хотіли. Тому розумна тактика супроти комуністів була б тільки одна: давати надію, що комуністи, які не мають за собою кримінальних чи інших злочинів (напр., злочинів проти людяности), не будуть трактовані як вороги людства і в демократичному ладі зможуть знайти для себе місце відповідно до своїх здібностей. Знаємо, що багато є членів компартій, які попали в цю організацію під примусом: напр., визначних учених, навіть артистів і письменників затягає компартія в свої ряди, і тяжко відмовитися вступити до партії, коли знає чоловік, що це може визнати влада за нельояльнесть до режиму. Ясна річ, що різні кати-садисти, які мучать людей в НКВД, і їм подібні, не можуть сподіватися помилування і „реґабілітації". Говоримо про комуністів, що тільки зовнішньо належать до партії, а в душі є противниками режиму. Було б великою помилкою скидати „в один котел" всіх комуністів, не взявши на увагу великої кризи, яку переживають комуністичні партії в цілому світі.

К. П.

Вол. Дорошенко

МОЇ ЗУСТРІЧІ Й РОЗМОВИ З АКАД. А. КРИМСЬКИМ

(Спогади з нагоди 80-річчя його народин)

8)

Поза тим Агатангел Юхимович оповідав про голод 1933 р., що його вмисне зорганізувало Політбюро з Сталіном на чолі, щоб зламати опір українського селянства; про те, як на спеціяльному засіданні, присвяченому цьому спротивові, Політбюро з диявольською холоднокровністю й цинізмом обмірковувало способи заморення голодом мільйонів українських селян. Очевидно на місцях перестаралися й доручене завдання виконали, щоб догодити начальству, в далеко більшому розмірі.

В результаті замість приречених двох мільйонів, загинуло сім. Оповідав Кримський і про те, як він рятував Левченка, яких заходів коштувало йому допроситися звільнення Левченка з огляду на його тяжку душевну хворобу, на яку він занепав на засланні. Агатангел Юхимович сам їздив до Ведмежої Гори, де мучився його Микола, сам привіз його до Києва й опікувався хорим. Левченка доводилося пильно доглядати, бо він силкувався наложити на себе руки. Раз його врятували, коли він хотів повіситися. На жаль другим разом, коли Кримський був в Академії, слуга (Василь) не допильнував хворого і той таки діпняв свого й повісився. Агатангел Юхимович тяжко переживав утрату дорогої йому людини. Цю трагічну пригоду дуже талановито, але зовсім невірно описав Т. Осьмачка в своїм оповіданні „Мудрець", надрукованім у „Літературному Зошиті" ч. 2, додатку до ульмівських „Українських Вістей" 1947 р. Велику кривду заподіяв Осьмачка пам'яті покійного академіка, інсинуючи, що ніби-то він сам допоміг Левченкові повіситися. Це просто несамовита вигадка, в якій нема й зерна правди.

Після Левченка зосталася його вагітна дружина. Заопікувався нею і, щоб улеґалізувати становище і матері й її дитини, що в совєтських відносинах було дуже важливою справою: адже сім'я репресованого була теж вийнята з-під права, одружився з Левченковою й таким чином дав ім'я і їй і її синочкові. Старий академік дуже полюбив малого Миколку, так назвали дитину в честь батька, свого прибраного внука й сина заразом.

Оповідав Кримський і про настирливість совєтських газетярів, що не давали йому спокою своїми інтерв'ю, коли він став орденоносцем. На цих інтерв'ю газетярі добре заробляли. Агатангел Юхимович з гумором розказував, як вони немилосердно перебріхували його слова, нераз навіть умисне приписуючи йому таке, чого він не говорив — усякі похвали Сталінові й його режимові. Бували й такі пройдисвіти, що навіть не балакали з Кримським, а просто, без сорома казка, друкували по газетах несотворенні речі, висмокані, як то кажуть, з пальця, видаючи свої небилиці за його відповіді на їх запити. Простувати всі ці нісенітниці, особливо як вони підлиті відповідним сосом, у совєтських відносинах не було жадної можливости, та й просто годі було услідити за всіми цими вигадками, друкованими по численних органах преси цілого Совєтського Союзу.

Зі сміхом розповідав, як він шукав, приїхавши до Львова, вулиці Кароля Людвіка, яку він знав за Австрії. Тепер усі, до кого тільки з прохожих він не звертався, в один голос відповідали, що такої вулиці у Львові нема. Аж якийсь старий жид сказав, що за Польщі перехрещено її на вулицю Леґіонів.

І ще одну цікаву історію розказав нам тоді Агатангел Юхимович. Якось улітку, незадовго перед війною, порпався він у свойому городі в Звенигородці, коли ось несподівано зпоміж кущів виходить якийсь незнайомий чоловік і зачинає з ним розмову про теперішні відносини. Каже, що не буде так, як є, що буде, мовляв, війна, а з нею прийдуть зміни. Потім невідомий, що прийшов ніби-то з-за кордону, як післанець від уряду УНР, зник так само таємничо, як і прийшов.

Свій побут у Львові використав Кримський також і для полагодження своїх приватних справ. Кожного разу він накуповував для себе й своєї сем'ї чимало всякого добра, що його тоді не було добути в Києві. Треба сказати, що в 1940 і 1941 рр. большевики повезли до Львова силу різних товарів, яких ніде по-за Москвою, в цілому Союзі неможна було дістати за жадні гроші. Полотна, матерії, ковдри, черевики, мука, чай, цукор, кава, конфітури, тощо, не кажучи вже про різні вина й горілки, що їх мабуть не, бракувало і на сході, появилися, залягали тоді полиці львівських крамниць. Большевики хотіли показати „визволеним братам", що „у нас є всього подостатком". Чимало совєтських громадян умисне приїздили до Львова, щоб купити те, чого не могли придбати на місці. Всякі визначні особи, члени партії, то що пускалися навіть на спекуляцію, скуповуючи в Західній Україні машинки до писання, годинники, валізи, панчохи, то що а позатим вивозили товщі, городину, навіть бараболю й квасолю. Я сам бачив, як віцепрезидент Академії Наук УССР тов. Палладін вергав із своїми службовцями торби з усякою всячиною, навіть цілі кошики тісточок. Накупив і Кримський ковдер та інших, таки совєтських виробів, сала, городини, тощо. Все це вергав його вірний Санчо Панса — Василь, його слуга й опікун. Крім того прохав Агатангел Юхимович і своїх київських знайомих, щоб допомогли йому довезти до Києва здобутий у Львові крам.

На початку червня 1941 р., після закінчення Сесії Академії, покинув Кримський Львів у доброму настрої, не підозріваючи нічого поганого. Із Звенигородки подався на Крим, у Ялту, але несподіваний вибух війни з німцями примусив його перервати відпочинок і вертатись знову до Звенигородки. Тут він мріяв перебути війну, не думаючи покидати свого рідного міста. Подейкували люди, що він ніби то мав сказати: „Я німців не боюся. Це люди культурні. Вони мені нічого злого не зроблять". Але іншої думки було НКВД. Воно не хотіло, щоб визначніші українці лишалися на місці, й силоміць вивозило їх далеко в глиб Союзу.

(Закінчення на стор. 4)

Вільям Мек Вер О'Гун.

ДИТИНСТВО ІВАНА ФРАНКА

(В роковини народження Поета)

2)

Кожна людина, а поети наявно це показують, носить своє дитинство і під його впливом діє аж до смерти. Прекрасно про це висловив И. В. Гете у творі „Фавст" словами:

„Дас альтер махт ніхт кіндіш,
ві ман шпріхт,
Ес фіндет унс нур нох альс
вагре Кіндер".

Дитинство, ми вже це казали, є експозицією усього життя людини. Дитинство у поетів, можемо сміло на цій підставі твердити, є експозицією їх життя і їх творчости. Мислити про творчість поета, або точніше, розглядати творчість поета без узгляднення фазовости його життя, ніяк не можна об'єктивно. Творчість поета це продукт його духовости, що тісно пов'язується з фазовістю його життя і носить на собі печать фазовости життя взагалі.

Розглядаючи Франка і його творчість, розпочинаємо саме з підготовної фази дитинства, бо воно його хвилювало, розбуджувало думки і створювало своєрідні дитячі образи та своєю гостротою западало глибоко в душу.

Дитинство Франка в період об'єктивних і в часі переходу в період суб'єктивних інтересів було дуже наявне. Він, не маючи з ким поділитись своїми думками, дуже часто говорив сам до себе, уявляючи собі, що говорить до когось другого. Дуже часто суб'єктивність і самотність змушували його до самостійного мислення. Зацікавлення зовнішнім світом ставило йому на кожнім місці запитання „чому"?

„От сонічко, — чому воно таке невеличке...?
„А чим то чоловік усе видить?
Або чим чує?..
„Чому тото свята Матінка дивиться, а капусти не їсть?"

Такі і подібні питання ставив Франко, будучи малим, але відповіді не одержував. Його мислення для окруження було смішне й незрозуміле. Батьки його, звичайно, або лишали його самого й він, щоб могти спокійно мислити, біг над річку й там „цілими годинами сидів, запхавшися в високий зелений косітник або між густе лапасте листя надбережного підбілю". А коли він їм уже своїми питаннями докучав, вони називали його „дурний хлопець" і „туман вісімнадцятий".

Поведінка малого Франка і поведінка його окруження, як бачимо, різні й різні їх мислення. Його мислення трансдукційне, від часткового до часткового, поминувши загальне, а мислення „так як люди" себто старших, від часткового до загального, чи навпаки. Не одержавши відповіді на ставлені питання, доводилося малому Франкові на основі осопіяції доходити до своєрідних відповідей. Чому сонце таке невеличке, він відповідав собі тому, „що в небі є така маленька дірка", що „чоловік очима видить, а пальцями чує" і т. п. Коли його заставляли „мислити як люди", то це в ньому викликало біль, в ньому бунтувалися вроджені нахили й він утікав на зелену леваду, над річку, де було веселе товариство однолітків, що вміли багато пісень і казок. Це був його „діточий світ" і він у ньому почувався як його складова частина.

Франко, коли писав оповідання „Малий Мирон", напевно ставив собі питання, що було б сталося з ним, коли б він не був мав своєрідного „діточого світу", товариства до ігор, пісень і казок та чарівно-підгірської природи. В цьому саме „діточому світі" концентрувалися дуже важливі властивості дитинства: емоційність, рухливість, дитячий анімізм, фантазування, соціяльне почуття, сполучення асоціятивного й проєктного мислення, перехід від сприймання і переживання до реорганізації, а навіть і перехід до здійснення вифантазуваного.

Про це в оповіданні „Микитчів дуб" Франко сам каже: „коли мені було п'ять літ, я з другими такими бавився у Микитчевому саді, плів ланцюги, чіпляв на себе ґудзики з лопухів та з криком бігав у атаку наче жовнір. Коли всі були вже помучені, сідали під Микитчевого дуба і Митро оповідав казки. Слухаючи казок — нам ставало страшно і всі, навіть у білий день, тиснулися один до одного".

Ще виразніше відобразив І. Франко своє дитинство у вірші „Ідилія". Тут маємо вияв діточої психіки у здійсненні вифантазуваного та пробудження туги, за чимсь великим; дійти до стовпів, що підпирають небо, і дістати від доньки сонця яблуко золоте, що має чудотворну силу.

Бажання чогось великого, бажання надземської сили, щоб нею можна було протиставитися силами природи було і в малого сільського хлопця в оповіданні „Під оборогом", що поєднувалося з релігійним світовідчуванням у діточий своєрідний анімізм. У малого Франка світовідчування формувалося під впливом матірних і церковних пісень, молитов, колядок, щедрівок, гагілок, та перемішувалося з дійсністю, що він про неї слухав у батьковій кузні, що він її бачив кругом себе на кожному кроці.

Про змішання духових елементів з реальними висловив Франко у вірші „Пісня і праця".

„Тямлю як нині: малим ще хлоп- [illegible] чиною
В мамині пісні заслухався я;
Пісні ті стали красою єдиною
Рідного мого, тяжкого життя.

„Мамо, голубко! — було налягаю,
Ще про Ганусю, Шумильця, Вінки!"
„Ні, синку, годі! Покіль я співаю,
Праця чекає моєї руки".

Матері і пісні приписує Франко найбільший вплив не тільки у його житті, але й в житті нації. У поемі „Наймит" він писав, що

„... спів той наче брат, що гонить з
серця горе,
Змагатись не дає журбі.
А спів той — грім страшний, що ще
підкріпляє
Напів зів'ялий цвіт;
А співтой — грім страшний, що ще
лиш глухо грає,
Ще здалека гримить."

За те, що мати співом вщепила в його душу шляхотні почування, він пісню готов назвати „благословенною поміж жонами, а матір — благословенною поміж піснями". У збірці поезій „Семпер тіро" він таки ототожнює пісню з матірю і каже:

„Благословенна ти між жонами,
Одрадо душ і сонце благовісне,
Початa в захваті, окроплена сльозами,
О, раю мій, моя ти муко, Пісне".

Серце у матері і ритм у пісні — дві незбагнуті сили, які розріжнюють найзапекліші душі і поривають їх до благородніх вчинків. Про одну й другу Франко каже:

„Царице, ти найнижчого з-між люду
Підносиш до вершин свойого трону,
І до глибин терпіння, сліз і бруду
Ведеш і тих, що двигають корону."

Побіч матері батьківська кузня в дитинстві Франка була першою школою життя. Там він слухав оповідань про Борислав, про робітників як казок, там він і бачив працю, як єдине джерело людського існування. „Я, каже Франко, слухав тих оповідань, немов фантастичних казок про далекі, зачаровані краї. Борислав з його страховищами, дикими жартами та дикими скоками фортуни, з його дивним промислом, дивним способом праці та дивним народом заповнював мою фантазію".

У кузні чув малий Франко вперше слова „життєвої філософії" заховані у притчах свойого батька. „Дуже любив батько, згадує пізніше Франко, оповідати про дівку скуску або про святого, що просив Бога, щоб його увільнив від людської любови". У першій притчі мова мовиться про те, що треба берегти себе від усякої спокуси, то тоді й сила буде, а в другій, що людина створена для людей. Хто людям служить, той служить Богові. Щасливим може бути чоловік тільки з людьми і через людей". (І. Франко. „У кузні").

Цій батьківській кузні, неначе з вдячности, надає Франко в пізніших літах своєї творчости у вірші „У долині село лежить" якоїсь таємної сили, де „кується краща доля, де кують ясну зброю замість пут".

Завдяки батькові й матері дитинство Франка проходило пізніше у сприємливих обставинах, але в дещо іншому середовищі — школі. В школу вступав Франко тоді, коли в своїй психіці мав певний комплекс етично моральних засад, що їх він одержав від родичів, від церкви та від окруження, у якому, до приходу в школу, перебував. Школа для нього була чимсь „новим". Вже сам зверхній вигляд, чиста одіж, нові чоботи, зачіска волосся викликали в ньому чогось небуденного. Завдяки трьом психічним функціям: пізнанню, змаганню і почуванню входив малий Франко в контакт з новим окруженням і брав у ньому участь. Про це він дуже докладно написав у оповіданню „Грицева шкільна наука". Видно, що Франко в початковій школі в Ясениці Сільній почував себе добре, бо більше про неї він ніколи не згадував.

(Продовження буде)

ДЕМОКРАТІЯ В КАНАДІ

1. Свобода одиниці

Канадійський спосіб життя має свою основу в певних правах або, як їх тут звичайно називають, — засадничих свободах.

Лише деякі з них зформульовано у виді закону. Більшість тих прав чи свобід формувалися помалу продовж століть у Великій Британії, а згодом у Канаді. З покоління в покоління передавано їх собі і в той спосіб закріплювано їх щораз більше. Сьогодні признає їм уряд та народ важливість писаного закону.

На ці основні свободи складаються:

а) Свобода слова. — В Канаді кожна особа має право висловити свою думку на всі публічні справи одверто й свобідно, без страху, що буде за те покарана або матиме до діла з поліцією, урядовими чинниками чи іншими особами. Очевидно з застереженням, що ніхто не робитиме фальшивих заяв, які наносили б шкоду імені інших громадян, ані не висловлюватиме підривних закликів до спротиву леґітимній владі або розрахованих на ширення невдоволення з Його Величности Короля.

б) Свобода совісти. — Державної Церкви в Канаді немає. Кожна людина в цій країні має право визнавати яку хоче релігію, належати до будь якої Церкви та по своїй волі й згідно зі своїми поглядами давати вислів своїм релігійним віруванням.

в) Свобода руху. — Кожна людина в Канаді може вільно подорожувати без жадних перешкод по цілій країні. Непотрібно ніяких особистих документів на переїзд з одної провінції до другої. Кожному вільно вибирати собі місце осідку в місті, містечку чи в сільських повітах, які йому подобаються, і залежко від своєї волі та уподобань можна те місце осідку змінятн.

г) Свобода зайнять. — Людина в Канаді має право на всяку працю, торговельно-промислові зайняття і професії, що не є заборонені законом. Щоб виконувати деякі зайняття, — як лікаря, дентиста, адвоката чи фармацевта, — потрібно скласти відповідні іспити та отримати відповідний дозвіл на виконування цього фаху.

ґ) Свобода від ув'язнення. — В Канаді нікого не можна ув'язнити без справедливої причини. Людина, що її мають ув'язнити, мусить бути повідомлена про зміст обвинувачення та мати можливість шукати поради й допомоги адвоката. Дальше така людина має право вимагати судового переслухання в зазначеному реченці, як теж посідає право на справедливу судову розправу.

д) Право на приватну власність. — В Канаді кожна людина має право купувати й посідати нерухоме майно. Ніхто не має права забирати чиюсь власність ані вступати на чужу землю без дозволу власника, якщо він має всі законні права власника.

е) Свобода преси. — Таксамо як особи, часописи в Канаді можуть вільно висловлювати свої погляди на всі громадські проблеми без побоювання, що їх за те переслідуватимуть. Однак часописи не можуть друкувати речей, які б нарушували добре ім'я якоїсь особи. Держава ані не контролює, ані не є власником часописів у Канаді; вони є приватною власністю. Всі вони однак вважають своїм традиційним обов'язком інформувати читачів про публічні справи так, щоб вони самі могли вирішувати, чи дана справа є розв'язувана задовільно, чи ні.

є) Свобода вибору політичної партії. — В нашій країні немає державної партії, а всі існуючі політичні партії користуються такими самими правами. Кожний громадянин Канади має право вписатись до будь якої політичної канадійської партії та брати активну участь в здійснюванні її програми.

Всі згадані права, чи то основні свободи, є власністю всіх мешканців Канади. Вони — ці права — становлять основу нашого способу життя і тому так високо ціняться й запопадливо зберігаються нашим народом. Тепер же стає щораз більш наглядний факт, що треба бути готовим ці свободи завзято обороняти для себе й інших, якщо хтось хоче й надальше втішатися ними.

В побудові й праці канадійського правління ці основні свободи мають цілковите застосування. Ціла система того правління в сільських дістріктах, містечках, городах, містах, провінціях і цілій державі спирається на вільній демократичній базі, метою якої є забезпечити за кожною особою ці права.

Тому що кожному мешканцеві Канади признано право власного погляду на всі громадські справи, то й треба було знайти форму правління, яка б тому праву не суперечила. Так отже встановлено володіння переважаючої кількости громадян, або як це звичайно кажеться, — більшости. Підчас голосування виявляється, який погляд має численнішу підтримку виборців і тоді той погляд більшости вважається за найкращий для всіх. Виборці, які не поділяють того погляду, мають назву меншости. Їхній погляд на пропозиції в інших справах можуть бути узгляднені до тої міри, що вони можуть стати більшістю. Така система володіння більшости є в загальному ужитті в цілій Канаді: на публічних зборах, в товариствах і всякого роду організаціях, а врешті теж і в уряді Канади.

Згідно з Британським Північно - Американським Актом з 1867 р. в Канаді повинні діяти:

а) центральний або федеральний уряд, що займається справами цілої країни,

б) провінційний уряд у кожній провінції для справ виключно провінційних.

Одночасно в Британському Північно - Американському Акті зазначено, що провінційний уряд є компетентний видавати закони для „муніципальних інституцій у провінції". Згідно отже з цим підрозділом Акту, в кожній провінції Канади встановлено третю форму правління, відому як муніципальний або льокальний уряд.

Тому в Канаді є три типи урядів: федеральний, провінційний і муніципальний. В нашій серії статтей розглянемо їх зокрема, як теж політичну структуру нашої держави.

Ця статтся є першою із серії статтей, написаних на тему форми правління в Канаді, відношення одиниці до уряду, місця політичних партій і принципів свобід людини, застосовуваних у нашій демократії. Ці статті виготовлені в редакції „Канадійської Сцени" на основі інформативних видань Відділу Канадійського Громадянства в Оттаві, Ради Канадійського Громадянства й Канадійського Об'єднання для Освіти Дорослих.

Голоси Читачів

Мова про „Український Народний Дім" в Ню Йорку чи про „Дім Української Культури"?

В „Свободі" з дня 11. серпня ц. р. помістив п. Йосип Гірняк, член „Комітету Українського Народнього Дому" в Ню Йорку, допис п. з. „Сприяючі перспективи", яка вносить в українське громадянство тільки баламуцтво та в нічім не причиняється до попертя акції „Комітету Українського Народнього Дому в Ню Йорку".

Немає сумніву, що Народній Дім для українців нюйорської громади пекучо потрібний. Мають свої народні доми мало не всі більші та менші громади українців в Америці. Деякі, як Дітройт, має аж три народні доми. Народній Дім на терені великого Ню Йорку має тільки дільниця Бруклин, натомість не має такого дому Ню Йорк місто. Тому треба привітати громадську обов'язковість та жертвенність тих людей, що взяли на себе труд придбати Народній Дім для нюйорської громади.

Яке завдання народніх домів? Їх завданням є бути осередком громадського життя українців, мешканців відносного міста. Народні доми дають пристановище місцевим братствам та товариствам, вони вдержують салі на громадські зібрання, театральні вистави та концерти, на прилюдні виклади. Немає сумніву, що народні доми в більшій чи меншій мірі є культурними осередками льокального значення.

Народній Дім в Ню Йорку є прямо конечністю, зокрема коли візьмемо під увагу, що в цім місті має бути біля 60 українських товариств та братств, що тут, по деяким обрахункам, має жити понад 50 тисяч українців. Придбання народнього дому в Ню Йорку це чисто льокальна справа нюйорчан.

Натомість щось зовсім іншого — справа „Дому Української Культури", яку веде Наукове Товариство ім. Шевченка. Про неї вже так багато писалося в пресі; про неї напевно читав і чув на засіданнях різних установ автор дописі, п. Йосиф Гірняк. Тому невідомо чому та для якої цілі він ці дві справи поміщав у свойому дописі і плянований народній дім міста Ню Йорку називає чомусь Домом Української Культури, під якою назвою громадянство привикло вже розуміти щось друге, ніж льокальний народній дім для українців Ню Йорку. Для виснення баламуцтва та поінформування громадянства я обов'язаний поінформувати, що Дім Української Культури подуманий не як льокальна нюйорська справа, але як всенародня установа, призначена для збереження скарбів з усіх ділянок української культури, прогнаної з рідної землі. Що має бути в Домі Української Культури? Там має в першу чергу найти приміщення Українська Національна Бібліотека, що зібрала б можливо всі твори, друковані про Україну. В Домі Украінської Культури має найти приміщення Український Національний Музей та Архів, зокрема пам'ятки, зв'язані з будівництвом української держави та з визвольною боротьбою українського народу. В Домі Української Культури мала б найти приміщення Українська Ґалерія Образотворчих Мистецтв. Одним словом, в Домі Української Культури найшли б схоронище всі духові скарби українського народу поза межами України, які в несфальшований спосіб давали б правдивий образ духового життя українського народу, на рідних землях брутально фальшований наїзниками.

Маючи оцей матеріял зібраний та фахово хоронений під одною стріхою, Наукове Товариство плянує в Домі Української Культури створити наукову робітню; там мали б мати пристановище всі наші науковці та мистецькі установи.

В Домі Української Культури був би науковий Інформаційний Центр не тільки для українських вчених, письменників та мистців, розкинених по цілому світі, але також для американців, які бажають студіювати українську справу прямо з українських джерел. Цей обов'язок загально-національного характеру — створити Дім Української Культури — взяло на себе Наукове Товариство ім. Шевченка, найстарша науково-дослідча установа українського народу і вірить, що при допомозі та при зрозумінню ваги тої великої всенаціональної справи з боку американських українців внедовзі доведе до успішного кінця.

На „Дім Української Культури" виділено біля 60 відсотків дотації, призначеної на культурні цілі з „Народного Фонду". На „Дім Української Культури" зложили вже свої жертви деякі громадяни, з яких на першому місці стоїть княжий дар Семена Угорчака в сумі $1000. Фонд грошевий на „Дім Української Культури" є зложений на окрему щадничу банкову книжку і нині виносить біля $6000. Від висоти цьогорічнього „Народнього Фонду" залежатиме, чи Дім Української Культури стане дійсністю скорше чи пізніше. Наукове Товариство ім. Шевченка підготовляє на осінь кампанію по цілій Америці на цю ціль.

Дім Української Культури в Америці плянується основувати в місті Ню Йорку тому, бо тут є осідок Об'єднаних Націй та й Ню Йорк на ділі є духовою столицею Америки. Тепер ясно виходить, що „Дім Української Культури", про що вже нераз писалося в пресі, не має нічого спільного з Народним Домом, льокальною справою нюйорської громади.

Микола Чубатий,
голова А. В. Наукового
Товариства ім. Шевченка

ВІДГУКИ ДНЯ

ЧАСОМ ПЕРЕСОЛЮЄМО

Субота в Ню Йорку.

Так і видно, що багато людей має вільний від праці день. Ходять, орудки полагоджують, барами ближге цікавляться, інакшими огима на світ Божий дивляться...

В городі при Ей Евеню всі лавки зайняті так щільно, що навіть сухий Ганді не мав би змоги присісти. Переважно політиками, щоправда нефаховими, але зате гарягими.

Кожна політигна подія знаходить там своє насвітлення, кожна політигна велигина свою характеристику. Дискусія йде жива, буває гасом, що котрийсь із політиків аж сплюне з пересердя, коли не годиться з арґументами противника, буває, що навіть погрозить кулаком. Виглядає, що ось-ось зaгнеться фізигна арґументація, але ні! Кінгиться на погрозі. Все це народ старший і до бійки не падковитий.

Люблю присістися на такій політигній лавці і послухати дискусії. Гас-до-гасу хтось із політиків вискакує на пиво і тоді можна захопити місце.

Так було і минулої суботи. Сів я, слухаю...

— Що не кажіть, але поляки такий дурний нарід. Я знаю їх ще зі Старого Краю, такі, наприклад мазури!.. Де їм до нашого головіка...

— А думаєте русскі мудріші. Прийде, бувало такий рижий кацап бородатий у село, гребінці продає, бритви, дзеркальця. Обступлять його, кепкують з нього, а він і собі зуби скалить. Не додумується, що це з нього лаха друть. Тупий, багите, як жидівська сокира...

— Ага! А наш головік, то таки зразу пізнає, хто що...

— Само собою...

— Правильно: умний!..

Я слухав і приємно мені було, що в них так багато національної гордости. Але думка полетіла далеко, в нашу історію, а вкінці спинилася біля одної придибашки.

Поїхав колись наш селянин у Петроград. Може справу якусь мав, а може з цікавости. Ходить по столиці, оглядає, дивується, врешті став перед міністерством війни. А на будинку міністерства були довкола повироблювані велигезні кулі. От наш земляк погав їх рахувати. Побагив це петроградський вулигник, підбігає.

— Хахол! Що ти робиш?

Подивився наш земляк на нього, погладив вуси і каже:

— Ну, що ж, кулі лігу.

— А скільки нащитав?

Зміркував наш земляк, що тут щось невиразне...

— Двадцять три!

— Так ти не знаєш, що це заборонене. Давай двадцять три рублі кари.

Земляк дав, вулигник димом здимів, а той стоїть і регогеться.

Підходить якийсь українець.

— Земляче, гого ви так смієтесь?!.

— З дурного кацапа. Стою я отут, кулі оці лігу. Лихо наднесло якогось кацапгука, питає скільки я налігив. Я зразу пізнав, що тут щось не теє... Двадцять три — кажу. А він: давай — каже — двадцять три рублі кари. Дав я. І ось тепер сміюсь із нього. Бо я налігив вісімдесять і дві!..

Може це правда, може побрехенька, але не зашкодило б нам гас-до-гасу пригадати собі її.

Особливо тоді, коли даємо менше ніж половину з того, що жадав котрийсь із наших сусідів.

Галактіон Чіпка

КУЛЬТУРА, БИЗНЕС І МЕЦЕНАТИ

(Закінгення зі сторони 2)

мо, як недоречною була репліка американського кінового світу: Річ зовсім не в тім, хто які має заслуги в ширенні музичної культури, тільки в тім, що деякі ділянки духової культури можуть капіталізуватися підприємцями, можуть приносити дохід, інші знову мусять бути дефіцитові. Кіно, як „десята Муза", належить безумовно до світу культури, культурних станиць, з тим застереженням, що скількість фільмів, що не належать до світу мистецтва, є ще більша, як театральних п'єс, які не належать до літератури, і театральних вистав нижче мистецького рівня. Але кіно, стаючи масовою розвагою і притягаючи мільйони глядачів, змогло не тільки зрівноважити кошти продукції та вистав (кіно-театрів), але й приносити великі зиски. Театр цього не міг і не може, а від часу існування кіна ще більше втратив цю можливість.

Отже річ у тому, щоб держава, не покладаючись на приватну ініціятиву та меценатські жести одиниць, сама піддержувала такі ділянки духової культури, які підносять культурний рівень цілої нації. У минулому році міська рада у Филаделфії, перша в історії ЗДА, признала міську субвенцію тамошній репрезентаційній Симфонічній Оркестрі. Тепер Метрополитен Опера стукає до державної каси, у скромній формі — дати їй грошеву поміч посередньо, у формі звільнення від доходового податку. Таких голосів, — ми в цьому глибоко переконані, буде щораз більше, і увага американців до духової культури буде щораз більша. Це явище природне і воно йде в парі з природною, ступневою, але неминучою реакцією на перебільшене і для духової культури (а останні скандали виказали, що й для прилюдної моралі) шкідливе захоплення спортом. І ми є саме свідками, як розвивається цей процес в обох напрямках — відворот від культу фізичної сили і зручности мускулів та звороту до світу чистого духа.

Иосип Заходенько

ТЕ, ЩО НІКОЛИ НЕ ВМИРАЄ!

1. Цвинтар

Західна околиця Шікаґо. В зелені потонув цвинтар української греко-католицької церкви св. Миколая. Тихо і мрійно. Все спить вічним, загадковим сном. Скільки дум наводить це місце. Воно чекає на кожну людину.

З давніх давен хоронить воно в собі багато таємничости — це справжнє царство мертвих. І мабуть тому з давніх-давен люди стали відноситись з особливою увагою до піклування за померлими. Створилися певні похоронні обряди.

В наші часи ми бачимо, з якою увагою і старанністю доглядаються цвинтарі у всіх культурних народів світу. Особливо глибоко вражають своєю красою і глибокою таємничістю цвинтарі в Німеччині.

В нас, на Україні, теж шанували і доглядали ці місця вічного спочинку. Цвинтарі в містах України літом поринали в зелені й квітах. На могилах переважно кам'яні нагробники з епітафіями і оградками довкола.

В селах України цвинтарі простіші. Більшість навколо обкопані канавами, а могилки з дерев'яними хрестами. Весною покривались бузковим і вишневим цвітом. І це „простіше" надавало їм своєрідної краси, естетики.

Большевики дуже насміялися над цими Божими місцями. Вже перед 1933 роком хрести і вишні на багатьох сільських цвинтарях були позрубувані „на дрова", знесені дощенту; могили запустіли. Церкви, храми Божі, брутально понищили — розорили, чи відкрили в них клюби, або перетворили на хлібосховища. Селян в колгоспи загнали. Нікому було доглянути цвинтарі. А сама влада нетощо тих, хто хонавпаки, переслідувала тих, хто хотів підтримувати християнський порядок, де спочивали вічним сном їх родичі.

Особливого страхіття зневаги зазнали ці чисті і тихі місця в 1933 році. Люди пухли і мерли від голоду. Це був жахливий голод, навмисне створений Москвою на Україні. Багатьох вже не було кому хоронити. По три-чотири дні лежали мертві в опустілих хатах. І як уже сморід доходив до „влади", вона виділяла гробокопателів, яких оплачувала хлібом по 200-300 грамів денно. Рилися, або просто знаходили якісь випадкові ями і скидали до них не по одному, а по десять і більше померлих, пухлих від голоду, людей.

Прикидали злегка землею, що часто після дощу з тих ям виглядали, біліючи руки, або ноги нещасних. Біля цих ям блукали голодні, якимсь чудом уцілілі (нез'їджені людьми), собаки і гризли тіло людське. Села опустіли. Двори позаростали густими і високими бур'янами. Вікна опустілих хат мертво дивились чорними плямами. Сум огорнув усе. Не чути було від голоду веселих пташиних співів. Сумно перегукувались сови. Страх! Суцільний жахливий цвинтар без похоронів.

Мертвив большевизм усе на Україні, та не вмертвив він **в о л і**, прагнення **б у т и в і л ь н и м**, не вмертвив він традиції — бо вони невмирущі.

2. Прадідусь і прабабуся

Як приємно на душі, коли відчуваєш пошану, людяність, пошану не лише до живих, а й до померлих; коли вільно зберігати і жити традиціями свого народу, бачити їх втілення у щось вічне, на довгий час створене.

І знову перед нами те тихе місце, що спить вічним сном — цвинтар, так далеко від батьківщини тут, на вільній землі Вашинґтона в Шікаґо. Могилки потонулі в квітах, сплять тихо і німо. Епітафії надають собою ще більшої величі їх спокою. Все на своєму місці. Старанно доглянуто все: могилки, доріжки, квіти. Ніби сама природа дбає за цим, бо ж тут усе на вічному спочинку. Але ось біля брами цвинтаря хатина. В ній живе двоє старенькнх людей. Це прадідусь Максим Музика і прабабуся Текля. Так — вони прадіди, бо мають правнуків, чим дуже тішаться. Бач, вони — одні з перших українських емігрантів тут у Шікаґо. Прибули вони до Америки десь біля 1908 року. Мали вісім дітей. П'ять лишилось в живих. Тепер мають внуків і правнуків. Старість свою старенькі посвятили Божому ділу. Прабабуся Текля старанно доглядає могилки, убирає їх в пахучі квіти. Прадідусь Максим Музика, або Макс, чи по-англійськи — Максимільян — цементує педесталі для нагробників. А разом з цим доглядають, щоб, борони Боже, хто непроханий не порушив порядку і спокою в цьому царстві. Прадідусь — високого росту і веселої вдачі; прабабуся значно нижча. Живуть вони особливим життям. Звертаються один до одного лагідно: „тату", „мамо". „Відпочинь, мамо", або „тату, іди вечеряти, — завтра докінчиш". Переважно в неділю їх відвідують правнуки. Це для них велика втіха. Прабабуся гостить їх солодощами, а прадідусь перед від'їздом дає по доляру на гостинці. Ось до них приїхав правнук Новлен — це синок їх внучки, пані Люби. Прабабуся водить його між могилками і розповідає таємниці про життя на тому світі: — про суд Божий і царство небесне. Потім Новлен біжить до прадіда, що сидить біля хати, і стає йому між коліна. Прадід ніжно гладить правнука по головці і... йому здається, що все те давнє, ось тепер... Та вже пізно і Новлен з своєю матусею від'їздить додому. Вечером ще довгенько відпочивають вони біля хати, вслухаючись в мертву тишу так близького і таємничого царства.

Як символ старини глибокої, стоять вони на сторожі давніх звичаїв християнських, невмирущої і чистої традиції старовини.

3. Приклади високої гуманности

Своїх дітей старенькі Максим і Текля Музики виховали в любові до свого рідного краю — України, до свого народу і давніх добрих *українських звичаїв та в християнській любові до ближнього*. Так, їх син Василь Максимович, що приїхав разом з ними до Америки 12-тирічним хлопцем, виховався і виріс тут на новій батьківщині. Треба було бути обережному, щоб не загубитись між чужими. І Василь Максимович не загубився, навпаки, зберіг у собі кращі ідеали українських звичаїв — любов до України і до своїх земляків.

Посв'ятив себе високо-гуманній справі — став погребником. Похорон відбуває за звичаєм та вірою покійного і чесно та щиро до цієї справи відноситься. Є він фундатором багатьох добродійних українських товариств.

Особливо спричинився своєю послугою, а разом і неоцінимою допомогою новим еміґрантам: вкінці 1950 року Василь Максимович винайняв окремий свій будинок для ДОБРУС-у за досить низьку платню з терміном до 1-го травня 1951 року. Партер ДОБРУС обладнав на свою домівку, а на поверсі поселилась родина режисера Анатолія Степового, що тоді тільки прибула з Европи. Вкінці зими, за згодою Василя Максимовича, ДОБРУС примістив у своїй домівці родину М. Удовиченка, що прибула від фармера. А з весни домівка ДОБРУС-у в Шікаґо стала, як переходовий табір для тих, що приїздили з Европи та від фармерів. Василь Максимович, урахувавши це, продовжив термін користування будинком аж до того часу, поки він скаже. Дуже вдячні за це йому члени ДОБРУС-у, а особливо ті дві родини з маленькими дітьми, що там мешкають.

Ще особливої уваги і подяки заслуговує донька Василя Максимовича, пані Люба. Маленькою ще, вірніше при самому своєму народженні, п. Люба втратила свою маму. Та В. М. Музика зумів виховати свою доньку в українських звичаях: щирою, привітною, з добрим і чутливим серцем української жінки, з глибокими українськими традиціями. Надзвичайно чутливо п. Люба віднеслася до новоприбулих іміґрантів, що поселилися при ДОБРУС-і: Ніби сестра, чи подруга, що виросла разом в одній хаті на рідній землі України. Коли Лєна Удовиченко мала йти до шпиталю, то п. Люба, не рахуючись з часом і працею, сама особисто знайшла безкоштовну лікарню, була присутня при родах, чим допомагала лікарям у кожнім випадку порозумітись з пацієнткою. Щиро вдячні були американські лікарі, та без границь вдячна Лєна і її чоловік. Вони назвали свою новонароджену донцю — Любою, щоб навіки передати маленькій Любі те незабутнє тепло любови, що ним так щиро спричинилася п. Люба.

Та цим необмежилась її невмируща любов до ближніх. Місяць тому з Европи прибула родина Ів. Рудового. Спочатку примістилась вона була теж в домівці ДОБРУС-у. Згодом знайшли собі помешкання. Та тільки перейшли на нове помешкання, як нагло трапилась біда: п. Рудовий захворів так, що треба було відвозити до шпиталю. І тут п. Люба, як рідна сестра, заопікувалася цею родиною: хворого оприділили в шпиталь, де йому зробили операцію, а його дружину з малим хлопчиком забрала до себе на безкоштовне помешкання, поки виздоровіє п. Рудовий.

Можна багато ще написати про ті світлі сторінки з їх життя, бо само життя родини Музик — є велика непрочитана книга гуманности, людяности, є прикладом того найкращого, що плекається цілими поколіннями, цілою нацією, народом і переноситься в серцях і крові через всі незгоди і лишається невмирущим.

ВИЯСНЕННЯ У.Н.РАДИ В Н. Й. ТАЙМСІ

(Закінчення зі стор. 1-шої).

кого досвіду, завжди виясновували політику російських комуністів російськими імперіялістичними і націоналістичними цілями, російські еміґранти завжди намагалися відсепарувати Росію від її комуністичних володарів та їх імперіялістичної політики. Що більше, вони запевняють, що тільки під час і після Другої Світової Війни — Совєтський Союз вступив на шлях імперіялістичних завоювань.

Розвиток перед Революцією

В 19-тому сторіччі було зроблено деякий проґрес в розвитку в напрямку західних досягнень в політичному житті і ці ідеї мали своє виявлення в революції 1917 р. Але все це було припинене большевицьким переворотом в листопаді 1917 р.

Теперішні володарі Кремля найшли своїх попередників в російських царях. Цар Іван Грізний та його таємна поліція описується тепер совєтськими істориками, як „демократичні і проґресивні". Цар Петро Великий є героєм з погляду на його імперіялістичні успіхи.

Першим актом комуністичних володарів було завоювання націй, які проголосили свою незалежність від Росії в роках революції 1917-1920. Україна, Грузія, Вірменія, Азербайджан —були підбиті після довгих років боротьби.

Це дуже важливий факт, що в самій Росії комуністи захопили владу без будь-якої серіознішої опозиції і боротьби. Всі великі битви так званої громадянської війни в Росії були зведені на територіях не-російських народів. Ці не-російські нації були завойовані зі зовні російськими комуністичними арміями.

Сталін вважає російський націоналізм за більшу силу і на неї розраховує. Совєтсько-російська еліта має привілеї, за які варто боротися. Сталін знайшов широку базу для своєї влади, получивши її з російськими імперіялістичними інтересами.

Російські еміґранти заперечують російський імперіялізм навіть в минулому. Вони арґументують, що такі заяви, як п. Ачесона, заставлять еліту боротися за Сталіна. Упривілейована кляса боротиметься і без заяви п. Ачесона. Але більшою небезпекою є те, що безприкладне націоналістичне виховання росіян у дусі „панівної раси" може залишити свої сліди навіть після розвалу большевизму, і тим самим переживає російський імперіялізм.

Переведення плебісциту

Тепер ці еміґранти пропонують, що в теперішньому Совєтському Союзі повинен бути переведений плебісцит для встановлення чи поневолені народи справді бажають собі відділення від Росії. Вони кажуть, що це має бути найбільш демократична розв'язка скомплікованих проблем Совєтського Союзу.

Склад населення був насильно змінений внаслідок депортації, народовбивства, переселення росіян на не-російські території та іншими заходами. Якщо б теперішні депортації з Балтійських країн продовжувалися, в дуже недалекій майбутності там вже російська більшість виразно голосувала б за унію з Росією. На Україні, зорганізований російськими комуністами голод в 1932-1933 спричинив смерть щонайменше 5 мільйонів. Інші народи були в цілости переселені з їх територій. В таких випадках плебісцит без спеціяльних передумов означав би тільки одобрення тих безприкладних злочинів комуністичного режиму.

Тому, якщо б плебісцит мав відбутися, право голосу повинні мати тільки ті мешканці, які жили на відповідних територіях в 1914 році, коли почалося примусове переселювання населення, або їх нащадків. Вигнані і депортовані повинні мати право рішати про долю їх країн. А ті, які прийшли до цих країн пізніше, або їх нащадки, могли б мати право голосування в країнах їх походження. В Балтійських країнах дату 1914 можна б змінити на рік 1939.

Поневолені народи бажають будувати своє майбутнє на справжній безпеці. Незалежність вважають вони за передумову мирного розвитку своїх країн та перешкодою для відродження нового імперіялістичного походу Росії в майбутньому. — **Панас Феденко**, Інформаційна Служба Виконного Органу Української Національної Ради. Авґсбурґ, Німеччина, 27-го липня 1951."

Це повний текст листа в українському перекладі.

ЛІКАР ПОМИЛКОВО ОТРУЇВ ДВОЄ ЛЮДЕЙ ПРИ ДОСВІДІ З НОВИМ ЛІКОМ

Вермілліон, у стейті Савт Дакота. — Молодий доктор медицини, Луї Ф. Міхалек (Михалек), член учительського збору медичної школи при університеті Савт Дакота, з'явився до судового лікаря і підписав зізнання, що він випадково отруїв на смерть двоє людей, коли хотів перевести досвід з новим заспокійливим ліком. Назви ліку він не виявив, за те сказав, що він узяв помилково пляшечку з іншим ліком, який мав таку сильну отрую, що жадні противні середники не могли спинити її дії. Імена небіжчиків, які добровільно зголосилися піддатися експериментові, такі: Дж. Кліффорд, технічний працівник в лябораторії і пані Ардіс Пірсон, секретарка. Обоє померли в середу. Д-р Міхалек хотів самий зажити ліку з плашечки, одначе його декан, д-р Доналд Слотер, своєчасно помітив помилку.

● **Під домашнім арештом** або в тюрмі перебуває більшість із 50-ти католицьких священиків у Пейпінґу — столиці комуністичного Китаю.

● **Сен. Джозеф МекКарті** жаліється, що йому вкрали з його бюра 20,000 листів. Він каже, що це були звичайні листи від виборців, а справжні документи він переховує під ключем в різних частинах Вашинґтону.

МОЇ ЗУСТРІЧІ Й РОЗМОВИ З АКАД. А. КРИМСЬКИМ

(Закінчення зі стор. 2-гої).

Академію Наук, її членів і співробітників вивозили до Уфи. Приїхали енкаведисти до Звенигородки й по Кримського. Мали забрати його до Києва, а звідти до Уфи, проте ніхто не бачив його ні в Києві, ні в Уфі. НКВДисти не дозволили йому взяти з собою нічого, навіть білизни й одягу, не то книжок і рукописів. Мовляв, дістанете все це в Києві. Так і невідомо, куди його запроторили і що з ним сталося.

В 2-й книжці паризької „України на ст. 121-й читаємо ось таке сухе повідомлення: „Паризькі наукові кола одержали коротку офіціяльну вістку про смерть академіка А. Ю. Кримського в 1942 році". Де й коли саме помер він, в яких обставинах, — паризькі кола не кажуть. Видко Кримський уже був непотрібний большевикам і вони його зліквідували, як зліквідували К. Студинського, П. Франка й інших, кого вони вивезли були з краю, ніби-то рятуючи перед німцями.

Невідомо також, що сталося з бібліотекою й архівом Агатангела Юхимовича. Деякі з його праць урятував д-р Омелян Пріцак, молодий галицький сходознавець, що був учнем Покійного академіка.

Шкода також листування Агатангела Юхимовича. В одній із чергових книжок журналу „Радянське Літературознавство", що складалася перед війною у Львові, друкував він Франкові листи до нього. На жаль книжка не була докінчена й не вийшла в світ. З приходом німців видруковані аркуші продав крамарям один із керівників друкарні Академії Наук, поляк. Бібліотеці НТШ пощастило врятувати тільки невелику частину видрукованого, дещо відкуповуючи в одній із крамниць, куди їх збув несовісний спекулянт.

(Закінчення).

ДЕСЯТЬ СЕНАТОРІВ ПОДАЮТЬ ПЛЯН РОЗЗБРОЄННЯ

Вашингтон. — Десять сенаторів зголосили плян повного розброєння усіх країн світу на те, щоб виказати, що російський плян замирення є тільки облудою. Друга ціль такого пляну, щоб на випадок згоди Кремля на таку пропозицію, можна було вжити на розвиток відсталих країн фонди, призначені на озброєння в Америці. Сенатори, на чолі яких стоїть Ралф Е. Фландерс з Вермонт, признають, що мало надії на здійснення такої ідеї, одначе вони хочуть дати президентові нагоду вийти з таким пляном, за відповідних обставин.

● **Жахлива повінь навістила** околицю Комо в Італії, після 36 годин безперервного дощу. Жертвою повені, крім великих матеріяльних втрат, впало досі 17 осіб вбитими і багато інших пораненими.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ФИЛАДЕЛФІЯ, Па. — Місячні збори Бр. св. Юрія, Від. 239 УНС, відбудуться в суботу, дня 18-го серпня 1951 р., точно о год. 8:00 ввечір. Біжучі справи буде полагоджувати секретар вже від 6:30 ввечір. Уряд.

САВТПОРТ, Конн. — Т-во ім. Т. Шевченка, Від. 84., подає до відома всім місцевим і позамісцевим членам, що місячний мітінґ відбудеться 19-го серпня 1951, в неділю пополудні, точно о год. 4:00 в галі У. Н. Дому, 279 Кінґс Гайвей Вест. Проситься членів прийти на час і заплатити свої місячні взладки та полагодити інші справи, які будуть на порядку дня. — Ф. Гувера, предс., М. Сендзік, касієр, П. Дудко, серетар.

БЕТЛЕГЕМ, Па. — Збори Т-ва св. Димитрія, Від. 288, відбудуться в неділю, 19-го серпня 1951 р., в год. 12:30 вполудне, в парафіяльній галі 235 Карбон вул. Уряд просить, щоб довгуючі члени вирівняли свої довги. — М. Брус, предс., Д. Мушастий, кас, А. Данилюк, секр.

ФИЛАДЕЛФІЯ, Па. — Т-во Дністер, Від. 430, подає до відома своїм членам, що побір складок за місяць серпень і полагоджування інших справ відділу відбудеться в неділю 19-го серпня ц. р. в годинах від 12.ої до 2-ої в Укр. Клюбі, при 847 N. Franklin st. — Р. Дяків, О. Бакай.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Дня 13. серпня 1951 р. помер в 62-ому році життя, по тяжкій недузі член Братства св. Михаїла, Від. 213 УНСоюзу, — в Бейон, Н. Дж.

ПЕТРО МАКОГОН

Походив з села Лагодів, пов. Перемишляни, Зах. Україна. Оставив у великім жалю жену Павлину і дочку та зятя і три внуки. Був членом від 1918. Хай земля Вашинґтона буде йому легкою!

О. Ковальський, сек.

Дня 1-го серпня 1951 р. померла по тяжкій недузі

АНАСТАЗІЯ БАЗАРНИК

Замужна ГЕЛЬНЕР

Покійна роджена 12-го серпня 1894 р. у Стрілиськах Старих, повіт Бібрка зах. Україна. Полишила в смутку мужа Степана, сина Иосипа, дочку Віру, зятя Роберта і двох внуків.

Похорон відбувся дня 4. серпня 1951. — В. И. П.!

ПОПРАВКИ

В спогадах В. Дорошенка „Мої зустрічі й розмови з акад. А. Кримським" сталися з технічних причин такі помилки: в „Свободі" ч. 183 в колонці 1-ій замість „ґеометрист" — треба „белетрист", в кол. 6-ій замість „неприємні відносини" треба „неприязні відносини". Крім того, в другому „відвалі" спогадів („Свобода" ч. 184) замість „Сітило" мусить бути „Спішило". — Редакція.

ТАРЗАН, ч. 2656. Перерва, щоб подумати.

Згодом Вольф доповідав Чірамові Ворріків плян. „Добре!" сказав Чірам. „Там на судні буде одна жінка, з якою ви працюватимете".

„Я повинен знати Воррі́ка, перш ніж побачу його", сказав Вольф. „Як він виглядає?"

„Він високого росту, міцний, з рубцем на лобі", сказав Чірам. — „Ха!" засміявся Вольф. „Ви описали Тарзана!"

„Так!" міркував Чірам. „Роберт Воррік приховався під іменем Тарзана. Я дивуюсь — чому?"